

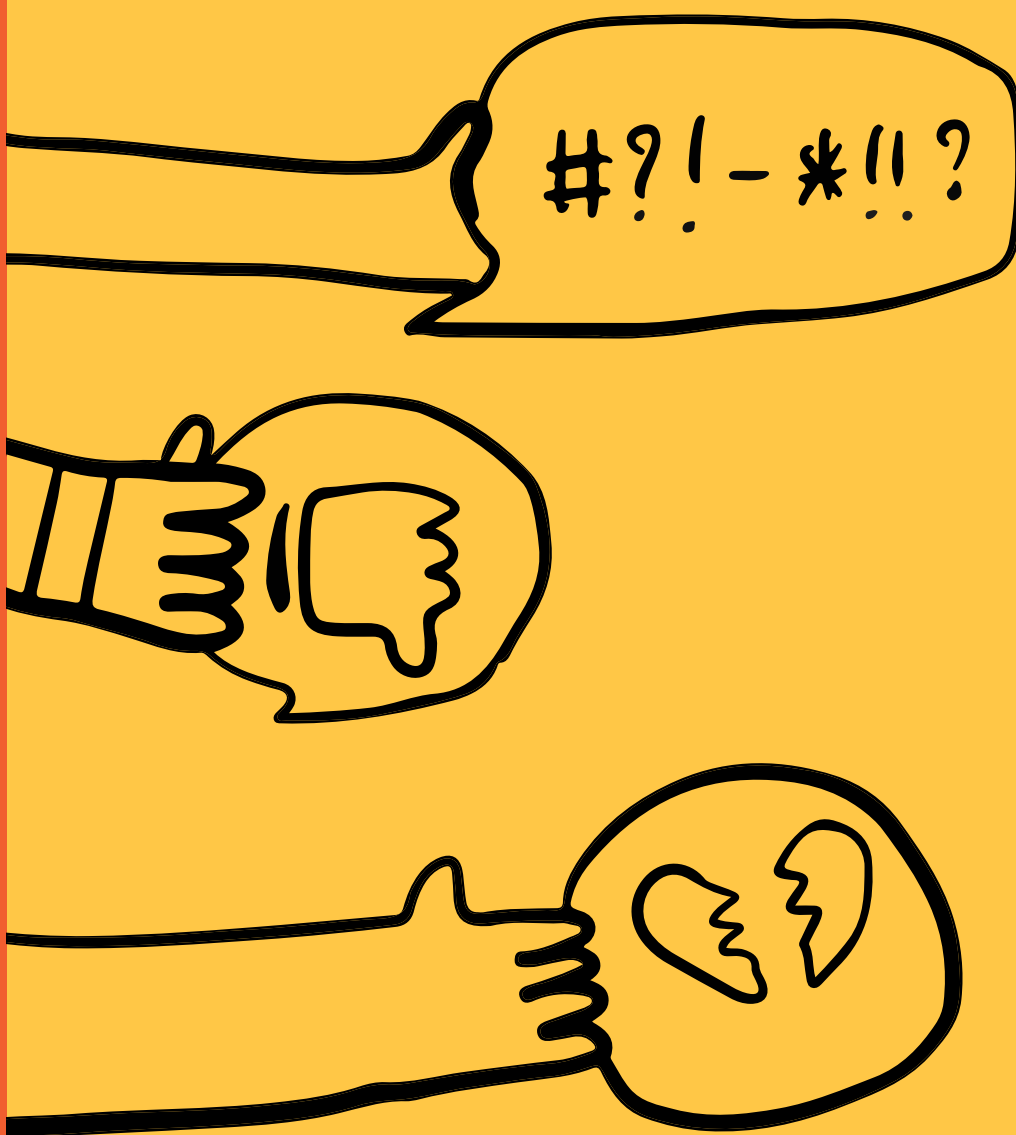

Suomen Pelastusalan
Keskusjärjestö

SPEK

Palokunta

Oppaita palokuntalaisille 8

Palokuntanuorisotoiminnan erityistilanteet

Teksti:

Camilla Elgland, Outi Kunnamo, SPEK

Taitto:

Johanna Kuittinen, SPEK

Kommentit:

Inka Poikela, RIKU Rikosuhripäivystys

Laura Korkeamäki, Eldis 22 -leirin turva-aikuistoiminnan vastaava

Kuvat:

Freepik

Oppaita palokuntalaisille 8:

Palokuntanuorisotoiminnan erityistilanteet

ISBN 978-951-797-723-4 (pdf)

Helsinki 2023

Julkaisija

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK

Ratamestarinkatu 11, 00520 Helsinki

Puhelin (09) 476 112, spekinfo@spek.fi

Sisällysluettelo

1.	Kriisi ja sen vaiheet	4
2.	Sääntöjen rikkominen.....	6
3.	Kiusaaminen	9
4.	Aggressiivinen käytös tai väkivaltatilanne.....	15
5.	Häirintä ja seksuaalinen hyväksikäyttö	19
6.	Surun kohtaaminen	25
7.	Muita käytöksen ja oppimisen haasteita	28
8.	Päihteiden käyttö	34
9.	Jos nuori tekee rikoksen nuorisopalokuntatoiminnassa	37
10.	Lastensuojeluilmoitus	39
11.	Lähteet	41

Liitteet

Turvallinen nuoriso-osasto –tarkistuslista	44
Huoneentaulu.....	45
Turvallinen palokuntatoiminta	46

1. Kriisi ja sen vaiheet

Lasten ja nuorten elämässä on monenlaisia kriisejä. Kriisi voi aiheutua esimerkiksi pitkäkestoisesta ja rasittavasta tilanteesta, kuten perheeseen tai koulunkäyntiin liittyvästä ongelmasta. Kriisi voi puhjeta myös äkillisesti odottamattoman ja voimakkaan tapahtuman seurauksena. Aikuinen voi auttaa nuorta kuuntelemalla sekä antamalla nuorelle tilaa ja aikaa kertoa tunteistaan. Aikuinen ilmaisee nuorelle läsnäolollaan turvallisuutta ja välittämistä.

Jokainen reagoi omalla tavallaan kohdatessaan äkillisen kriisin. Useimmat käyvät kriisin läpi neljän vaiheen kautta: shokkivaiheen, reaktiovaiheen, työstämisen vaiheen ja uudelleensuuntautumisvaiheen.

Shokkivaihe

Shokkivaiheella tarkoitetaan ensimmäisiä hetkiä sen jälkeen, kun jotain järkyttävää on tapahtunut tai siitä on saanut tiedon. Tällöin nuori ei välttämättä käsitä tapahtunutta ja olo on epätodellinen. Shokkivaiheen käytöstä ei voi ennakoida, sillä kaikki reagoivat eri tavoin: toiset itkevät, huutavat tai lamaantuvat, kun taas toiset toimivat järkevästi ja tehokkaasti. Kriisin alussa mieli ei ole vielä ottanut tietoa vastaan ja suojautuu.

Tässä vaiheessa on erittäin tärkeää olla nuoren kanssa, huolehtia ja kuunnella. Aikuisen tehtävä on rauhoittaa nuorta ja ottaa tilanne hallintaan.

Reaktiovaihe

Reaktiovaiheessa tapahtunut aletaan ymmärtää todeksi ja tunteet tulevat esiin. Myös tapahtumien käsittely ja sureminen alkaa. Tunteet myllertävät ja nuori voi syyttää itseään tai muita tapahtuneesta sekä olla itkuinen, levoton ja pelokas. Koko keho saattaa reagoida vapinalla, huimauksella, sydämentykytyksillä, unetomuudella tai päänsäryllä.

Aikuisen tehtävä on tässä vaiheessa keskustella nuoren kanssa ja jäsentää tapahtunutta sekä hyväksyä nuoren erilaiset reaktiot, kuten kieltäminen tai jopa aggressio. Tieto siitä, että aikuinen pystyy ottamaan voimakkaatkin tunteet vastaan ja antamaan horjumattoman tukensa, luo turvaa nuorelle.

Työstämisvaihe

Työstämisvaiheessa tapahtunutta käydään läpi muistelemalla ja puhumalla. Osa haluaa kertoa tapahtuneesta yhä uudelleen, mutta nuori saattaa olla myös ärtynyt tai vetäytynyt. Suru voi näyttäytyä ikävänä ja kaipauksena, mutta myös vihana, katkeruutena tai pelkona.

Tämä on voimia vievä vaihe, joten nuori saattaa olla väsynyt, voimaton ja keskittyä huonosti. Työstämisvaiheessa aikuinen toimii empaattisena kuuntelijana, joka tarjoaa aikaa ja tukea sekä ylläpitää toivoa.

Uudelleen suuntautumisen vaihe

Uudelleen suuntautumisen vaihe alkaa, kun ihminen vähitellen hyväksyy tapahtuneen ja alkaa sopeutua uuteen tilanteeseen. Surutyössä menetys muuttuu vähitellen muistoiksi ja osaksi menneisyyttä, jolloin usko ja luottamus elämään alkavat palautua ja vahvistua.

Tässäkin vaiheessa nuori tarvitsee aikuiselta ajoittain vielä tukea, uskoa ja rohkaisua.

2. Sääntöjen rikkominen

Miten ennaltaehkäistä sääntöjen rikkomista:

- Rakenna turvallinen ja kaikki huomioon ottava ilmapiiri.
- Sovi ja kirjaa yhteiset säännöt sekä huolehdi, että kaikki ymmärtävät ne ja sitoutuvat noudattamaan niitä.
- Vahvista tunne- ja vuorovaikutustaitoja.
- Anna jokaiselle myönteistä palautetta.

Miten toimia, jos nuori rikkoo ensimmäisen kerran sääntöjä:

- ★ Keskustele nuoren kanssa mahdollisimman nopeasti asiasta kahden kesken. Yritä saada nuori huomaamaan, mitä sääntöä hän rikkoi ja miten.
- ★ Pidä keskustelu tasapuolisena. Tärkeintä on säilyttää kasvatuksellisuus ja löytää ratkaisu, jotta sääntöjen rikkominen ei jatku.
- ★ Jos sääntöriike on vakava, keskustele siitä muiden nuoriso-osaston aikuisten kanssa ja ota tarvittaessa yhteys huoltajiin.
- ★ Voit antaa nuorelle myös vastuutehtävän, jolloin huomionhakuisuus kanavoituu positiiviseen asiaan sääntöjen rikkomisen sijaan.

Miten toimia, jos sääntörike toistuu useammin:

- ★ Käy tapahtumat läpi välittömästi nuoren kanssa tasapuolisesti keskustellen ja kerro mahdollisista seuraamuksista, jos sääntöjen rikkominen jatkuu.
- ★ Sovi nuoren kanssa, mitä huoltajalle on kerrottava ja soita huoltajalle. Kerro lyhyesti, mistä ja miksi soitat. Pyydä nuorta kertomaan huoltajalle rehellisesti tapahtuneesta ja seuraamuksista.
- ★ Keskustele nuoren kanssa puhelun jälkeen ja lohduta tarvittaessa. Suuntaa katse kohti tulevaa toimintaa.
- ★ Kerro tapahtuneesta muille nuoriso-osaston aikuisille. Kerro nuorelle avoimesti, että keskustelet aiheesta muiden aikuisten kanssa. Perustele toimintasi.

Miten toimia, jos sääntöjen rikkominen jatkuu:

- ★ Laadi sopimus, jossa nuori sitoutuu yhdessä sovittuun käyttäytymiseen ja epäsopevan käyttäytymisen seuraamuksiin.
- ★ Keskity tulevaan toimintaan, älä tapahtuneeseen virheeseen.
- ★ Laadi realistiset tavoitteet ja seuraamukset sopimuksen rikkomisesta.
- ★ Kerro toimintasopimuksesta huoltajille.
- ★ Allekirjoita ja kopioi toimintasopimus sekä toimita se huoltajille.
- ★ Mieti myös positiivinen seuraamus sopimuksen pitämisestä.

Miten toimia, jos toimintasopimuksesta huolimatta sääntöjen rikkominen jatkuu:

- ★ Pidä palaveri huoltajien kanssa.
- ★ Päivitä toimintasopimus.
- ★ Sovi kokeilujakso, jonka aikana nuori näyttää, pystyykö hän parantamaan käytöstään.
- ★ Sovi palkkiosta tai rangaistuksesta jakson päätteeksi.

Miten toimia, jos edellä mainitut toimenpiteet eivät tuota tulosta:

- Nuoriso-osaston johtaja puuttuu asiaan.
- **Mahdollisia toimenpiteitä ovat**
 - lastensuojeluilmoitus (ohje lopussa)
 - erottaminen
- Erottaminen on mahdollista vain, jos muiden toimijoiden turvallisuus on vaarassa nuoren oireilun vuoksi, eivätkä muut yritykset asian korjaamiseksi ole tuottaneet tulosta.
- Mahdollista erottamista harkittaessa tulee toimia yhdistyksen sääntöjen mukaan.

Hyödyllisiä linkkejä:

- Kipinä – Palokuntanuorisotyön käsikirja (https://issuu.com/spek_ry/docs/oppaita_palokuntalaisille_kipina?fr=sYWE0Zjc1NDAwNA)
- Puuttumisen portaat – Ohje johtajalle (https://www.partio.fi/wp-content/uploads/2020/12/PUUTTUMISEN-PORTAAT_2020.pdf)

3. Kiusaaminen

Kaikissa harrastuksissa esiintyy kiusaamista ja loukkaavaa kohtelua. Harrastuksessa kiusaaminen on lähes yhtä yleistä kuin koulussa tapahtuva kiusaaminen. Kiusaamiseen puuttuminen on tärkeää, koska kiusaaminen jättää jäljet niin kiusattuun kuin kiusaajaankin.

Kiusaamisella tarkoitetaan

- nimittelyä
- väkivaltaista käytöstä
- syrjintää, ryhmästä eristämistä
- uhkailua, painostusta, pelottelua
- arvostelua, nolaamista
- nettikiusaamista
- omaisuuden vahingoittamista
- mitä tahansa sellaista toimintaa, jolla pyritään vahingoittamaan tai loukkaamaan toista (MLL).

Rikosnimikkeen täyttävä kiusaaminen:

- kunnianloukkaus
- yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen
- identiteettivarkaus
- vahingonteko
- pahoinpitely.

Jos kiusaaminen täyttää rikoksen tunnusmerkistön, rikoksen tekijä voi joutua rikos- ja vahingonkorvausvastuuseen teostaan. Alle 15-vuotias ei voi saada rangaistusta rikoksesta, mutta hän on silti korvausvelvollinen aiheuttamastaan vahingosta.

Miten ennaltaehkäiset kiusaamistilanteita:

- Rakenna turvallinen ja kaikki huomioon ottava ilmapiiri.
- Sovi yhdessä kirjatut säännöt ja sopimukset toimintatavoista ja kerta niitä.
- Keskustele kiusaamisesta ja tarjoa tapoja puuttua siihen.
- Vahvista tunne- ja vuorovaikutustaitoja.
- Anna jokaiselle myönteistä palautetta.
- Kannusta kaikkia puuttumaan kiusaamiseen.
- Tutustu nuorten vanhempiin.

Miten toimia, jos todistat lasten tai nuorten välistä kiusaamistilannetta:

- ★ Puutu välittömästi.
- ★ Varmista, että kaikki ovat kunnossa.
- ★ Kerro, että palokunnassa ei hyväksytä minkäänlaista kiusaamista.
- ★ Pysy rauhallisena.
- ★ Kuuntele ja tarvittaessa kirjaa ylös kaikkien osapuolten näkemykset siitä, mitä on tapahtunut. Jututa nuoria myös erikseen, jotta he uskaltavat kertoa kaiken asiaan liittyvän.
- ★ Tue kiusatuksi joutunutta.

- ★ Keskeytä syyllistämisen sijaan ratkaisun löytämiseen.
- ★ Jos tilanne on vakava, keskustele yhdessä kouluttajien ja osastonjohtajien kanssa jatkotoimenpiteistä ja seuraamuksista. Ota rangaistukset käyttöön kuitenkin vain ääritilanteissa.
- ★ Jos tilanne on vakava, ota yhteys huoltajiin ja kutsu tarvittaessa muut nuoriso-osaston aikuiset sekä kiusaamiseen liittyvät osapuolet huoltajineen yhteiseen tapaamiseen keskustelemaan siitä, miten kiusaaminen lopetetaan.
- ★ Seuraa tilannetta.
- ★ Pyri hoitamaan tilanne siten, että kaikki osapuolet voivat jatkaa palokunnassa.
- ★ Jos kyse on rikosnimikkeen täyttävästä kiusaamisesta, huoltajat voivat tehdä rikosilmoituksen kiusaamisesta.

Miten toimia, jos toinen ohjaaja tai kouluttaja kiusaa tai käyttäytyy häiritsevästi:

- ★ Huomauta asiattomasti käyttäytyvälle hänen käytöksestään.
- ★ Kerro, ettet hyväksy käytöstä ja pyydä häntä lopettamaan.
- ★ Mikäli tilanne jatkuu tai tarvitset siihen tukea, kerro asiasta esimerkiksi päällikölle, varapäällikölle tai nimetylle turvahenkilölle.

Mikäli ongelmia ei saada selvitettyä oman palokunnan sisällä

- tai et pysty yksin ottamaan asioita puheeksi, ota yhteyttä SPEKin palokuntapalveluiden turvahenkilöihin.
 - o **Heli Kari**, 040 7335 448, heli.kari@spek.fi
 - o **Niko Ara**, 040 482 0806, niko.ara@spek.fi
 - o **Outi Kunnamo**, 040 355 4477, outi.kunnamo@spek.fi

Miten toimia, jos kuulet kiusaamisesta:

- ★ Usko kiusaamisesta kertovaa ja ota asia vakavasti. Älä vähättele kokemusta.
- ★ Pysy rauhallisena.
- ★ Tue kiusatuksi joutunutta.
- ★ Kuuntele kaikkien osapuolten näkemykset.
- ★ Syyllistämisen sijaan keskity ratkaisun löytämiseen.
- ★ Kerro tilanteesta asianomaisten lasten tai nuorten huoltajille.
- ★ Jos olet ohjaaja tai kouluttaja, kerro tilanteesta osastonjohtajalle.
- ★ Jos tilanne on vakava, miettikää osastonjohtajan kanssa jatkotoimenpiteet ja seuraamukset.
- ★ Jos tilanne on vakava, ota yhteys huoltajiin ja kutsu tarvittaessa muut nuoriso-osaston aikuiset ja kiusaamiseen liittyvät osapuolet huoltajineen yhteiseen tapaamiseen keskustelemaan siitä, miten kiusaaminen lopetetaan.
- ★ Pyri hoitamaan tilanne siten, että kaikki osapuolet voivat jatkaa palokunnassa.

Miten toimia kiusaajan kanssa:

- ★ Kuuntele myös kiusaajan versio kiusaamisesta.
- ★ Kohtele kiusaajaa asiallisesti.
- ★ Pyri selvittämään, mihin kiusaaja pyrki kiusaamisella.
- ★ Kysy, miten voisit auttaa kiusaajaa siinä, että hän saisi kiusaamisen lopetettua ja mitä kiusaaja mielestään voisi tehdä eri tavalla, ettei kiusaamista enää tapahtuisi.
- ★ Varmista, ettei kiusaamisen taustalla ole jokin muu ongelma, johon kiusattu tarvitsee apua. Usein pelkkä kysymys ”Kuinka sinä voit?” voi avata isoja tunteita.
- ★ Kiusaaja ei välttämättä tule nähdyksi tai kuulluksi muualla, joten juuri sinun on tärkeä kohdata ja huomata hänet.
- ★ Tue kiusaajaa pyrkimyksissä lopettaa kiusaaminen, kiitä ja kannusta toivotusta käytöksestä sekä yritä löytää positiivista sanottavaa negatiivisen sijaan.

Yhteydenotto huoltajiin kiusaamistapauksen tullessa ilmi

Jos yksittäinen kiusaamistilanne on sisältänyt fyysistä väkivaltaa tai kiusaaminen on toistuvaa, ota yhteyttä lapsen tai nuoren huoltajiin:

- ★ Kerro ainoastaan faktoja, eli mitä näit tai kuulit tapahtuvan.
- ★ Puhu käyttäytymisestä, älä henkilöiden ominaisuuksista.
- ★ Pidä keskustelun henki positiivisena ja ratkaisukeskeisenä.
- ★ Kerro tapahtumien kulusta ja siitä, miten asiaa on selvitetty.
- ★ Vakavimmissa tilanteissa kutsu kaikki osapuolet (nuoret, huoltajat, nuoriso-osaston edustajat) keskustelemaan siitä, miten kiusaaminen saadaan loppumaan.
- ★ Pyri hoitamaan tilanne siten, että kaikki osapuolet voivat jatkaa palokunnassa.

Miten toimia, jos kouluttaja tai ohjaaja käyttäytyy epäasiallisesti nuorta kohtaan?

Kaikissa nuorten harrastuksissa esiintyy kiusaamista, häirintää, loukkaavaa kohtelua tai muuta epäasiallista käytöstä myös aikuisten taholta.

Mikäli kuulet tällaisesta käyttäytymisestä tai näet sitä:

- ★ Ota asia tekijän kanssa puheeksi mahdollisimman pian. On oikein puuttua asiaan, vaikka kysymys olisi väärinymmärryksestä. Puuttuminen osoittaa vastuuntuntoa ja välittämistä.
- ★ Keskustele toisten palokunnan aikuisten kanssa toimintatavoista.
- ★ Ota yhteys vanhempiin, jos kyseessä on lapsi tai nuori.
- ★ Arvioi rikos- ja lastensuojeluilmoituksen tarve ja konsultoi matalalla kynnyksellä arvioinnin apuna poliisia, rikosuhripäivystystä ja lastensuojelua.

Mikäli rikosilmoitus tehdään, mahdollisen rikoksen jatkokäsittely jää viranomaisille.

Mikäli rikoksen tunnusmerkit eivät täyty:

- ★ Kuule kaikkia osapuolia luottamuksellisesti. Alle 18-vuotiaan kohdalla on informoitava vanhempia, saatava heiltä lupa kuulemiselle ja annettava heille tarvittaessa mahdollisuus olla läsnä kuulemisessa.
- ★ Kerro, miksi henkilöä kuullaan.

- ★ Kerro, miten prosessi etenee.
- ★ Älä kyseenalaista kertomusta.
- ★ Tehkää päätös jatkotoimenpiteistä palokunnan sääntöjen mukaisesti ja huomioimalla lapsen tai nuoren edun ensisijaisuus.
- ★ Laatikaa yhteenveto, johon kirjataan
 - toimenpiteet
 - kuulemiset
 - tehdyt päätökset.
- ★ Huomioikaa ajankohtainen tietoturvalainsäädäntö. Mahdollista erottamista harkittaessa tulee toimia yhdistyksen sääntöjen mukaan.
 - Tiedottakaa asiaankuuluvia henkilöitä päätöksestä.
 - Miettikää tapauskohtaisesti, tarvitseeko asiasta tiedottaa laajemmin.
- ★ Häirintätapauksessa on suositeltavaa käsitellä aihetta vielä oman nuoriso-osaston kanssa.

Hyödyllisiä linkkejä:

- Kiusaamiseen puuttuminen ja tilanteen seuraaminen koulussa: <https://www.mll.fi/artikkelit/kiusaamiseen-puuttuminen-ja-tilanteen-seuraaminen-koulussa/>
- Lupa välittää, lupa puuttua – Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä urheilussa: <https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2019/10/64dcb932-lupa-valittaa-lupa-puuttua.pdf>
- MLL:n tehtäväkortit eri aihepiireihin: <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/tukioppilastoiminta/tukioppilaiden-koulutusmateriaalit/tehtavakortit/>
- Ohjeita ohjaajalle kiusaamisen ennaltaehkäisyyn: <https://www.etoleyksin.fi/wp-content/uploads/2021/08/ohje-valmentajalle-kiusaamisen-ennaltaehkaisyyn-urheiluharrastuksessa-pdf-1.pdf>
- Opas lasten ja nuorten tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen ja toimintamalli kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyyn: <https://lapepirkanmaa.fi/wp-content/uploads/2019/01/Tunne-ja-vuorovaikutustaitojen-opas-kiusaamisen-ja-h%C3%A4irinn%C3%A4n-ehk%C3%A4isyn-malli.pdf>

4. Aggressiivinen käytös tai väkivaltatilanne

Aggressiivinen käytös on

- fyysistä vahingoittamista
- äänen korottamista, uhkailua
- kireää ja uhkaavaa sanatonta viestintää
- passiivista aggressiivisuutta (mököttämistä, piikittelyä, syylistämistä, nuori ikään kuin huokuu negatiivista energiaa)
- pahan puhumista, väärän tiedon levittämistä
- poissulkemista, eristämistä, huomiotta jättämistä.

Aggressiivisen käytöksen ennaltaehkäisy

Aggressiivisuus ja väkivaltainen käytös on opittu tapa ratkaista ongelmia ja ris-tiriitoja silloin, kun kokee menettävänsä tilanteen hallinnan. Aggressiivisuus on usein kasvatuksen sekä laaja-alaisten sosiaalisten ongelmien ja häiriöiden seu-rausta.

Aggressiivisen käyttäytymisen takana on persoonallisuus- ja ympäristötekijöi-den lisäksi usein erilaisia epämiellyttäviä tunteita, kuten provokaatiota, tur-hautumista, kipua, ikävää mielialaa, sosiaalista stressiä, liian korkeaa lämpöti-laa, alhaista verensokeria tai nälkää. Sama nuori voi toimia eri tavoin esimerkiksi viikkoharjoituksissa kuin leirillä.

Miten ennaltaehkäistä aggressiivista käytöstä:

- Pidä ympäristö selkeänä.
- Kerro ennakkoon, mitä tulee tapahtumaan.
- Ole johdonmukainen.
- Puhu selkeästi ja konkreettisesti.
- Palkitse toivotusta käytöksestä.
- Pidä valinnat rajoitettuina.
- Muista tasapuolisuus ja muistuta yhteisten pelisääntöjen noudattamisesta.

Miten toimia aggressiivisen nuoren kanssa:

- ★ Pysy rauhallisena, älä provosoi – tavoitteena on antaa apua rauhoittumiseen.
 - Huomioi myös oma kehonkieleesi, ole rento ja pidä kädet esillä. Käsien laittaminen taskuun tai piilottaminen selän taakse voi provosoida tilannetta.
- ★ Anna nuorelle vinkkejä, kuinka hallita tunteita
 - hengitysharjoitukset
 - tunteiden ohjailu tuntoaistin avulla (mm. jääpala kämmenelle tai ranteelle, kylmää vettä poskille)
 - tunnemittarin käyttö.
- ★ Älä vähättele tai kiellä nuoren suuttumuksen tunnetta. Tuhoava tai väkivaltainen käytös on kuitenkin kiellettävä.
- ★ Anna nuorelle aikaa rauhoittua niin paljon kuin hän tarvitsee, mahdollisuuksien mukaan eri tilassa.
- ★ Keskity kuuntelemaan. Hallitse omat tunteesi.
- ★ Kun suuttunut on saanut puretuksi suuttumuksen aiheen, voit kerrata sen lyhyesti, jotta hän kokee tulleen ymmärretyksi.
- ★ Hyväksy tunnetila ja keskustele sen voimakkuudesta ja syystä vasta, kun tilanne on rauhoittunut.
 - Ennenaikaiset selvitysyriytykset voivat provosoida lisää ja pahentaa tilannetta entisestään.
- ★ Etsi kunniallinen ulospääsy tilanteesta.
- ★ Tehkää sopimus, miten jatkossa toimitaan.
- ★ Keskustele tarvittaessa muiden nuoriso-osaston aikuisten kanssa.
- ★ Ole yhteydessä huoltajiin, jos tilanteen vakavuus sitä edellyttää.

Väkivaltatilanne

Mitä väkivalta on:

- Fyysinen väkivalta on toisen fyysisen koskemattomuuden loukkaamista, kuten tönimistä, lyömistä, potkimista tai kuristamista. Se on myös fyysisen voiman ja vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista.
- Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta on esimerkiksi kiusaamiseen liittyvää väkivaltaa, kuritusväkivaltaa, seurusteluväkivaltaa tai seksuaalista väkivaltaa.
- Väkivalta voi olla myös henkistä väkivaltaa, kuten kiristämistä, eristämistä, väkivallalla uhkailua tai pelottelua.
- Väkivalta on toisen alistamista.

Miten toimia, jos huomaat fyysistä väkivaltaa:

- ★ Varmista oma ja muiden turvallisuus.
- ★ Keskeytä tilanne mahdollisimman nopeasti.
- ★ Tarkista ensiavun tarve.
- ★ Selvitä, mitä on tapahtunut.
- ★ Ilmoita tilanteesta huoltajille ja nuoriso-osaston muille aikuisille.
- ★ Hälytä tarvittaessa poliisi soittamalla 112.
- ★ Varmista tilanteen jälkeen oma jaksaminen.
- ★ Jatka normaaleja rutiineja.

Hyödyllisiä linkkejä:

- Aggression omahoito-ohjelma (Mielenterveystalo.fi): <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/aggression-omahoito-ohjelma#pahoittele>
- Aggressio-ongelmaisen nuoren kohtaaminen: <https://docplayer.fi/4342165-Aggressio-ongelmaisen-nuoren-kohtaaminen.html>
- Kriisisuunnitelma (Hämeen Partiopiiri ry): <https://hp.partio.fi/wp-content/uploads/sites/4/2020/05/HP-kriisiohje-2020-netti.pdf>
- Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta (Rikoksentorjunta.fi): <https://rikoksentorjunta.fi/lapsiin-ja-nuoriin-kohdistuva-vakivalta>
- Nuorten aggressiivisuus ja siihen vaikuttaminen: <https://9pdf.co/article/nuorten-aggressiivisuus-ja-siihen-vaikuttaminen.z3dogp7m>
- Rikosuhripäivystys: <https://www.riku.fi/>
- Tunnetaidot ja kiukunhallinta: <https://www.hameenlinna.fi/sosiaali-ja-terveys/perhekeskus-uppis/arjen-kesyttajat/tunnetaidot-ja-kiukunhallinta/>

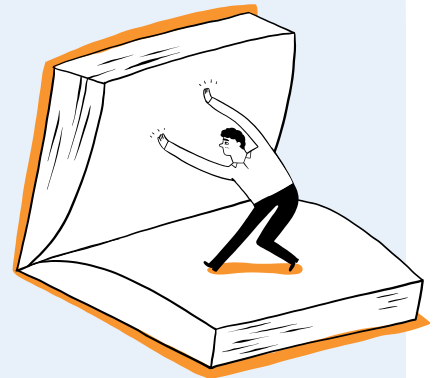
5. Häirintä ja seksuaalinen hyväksikäyttö

Häirintä tai seksuaalinen hyväksikäyttö ei ole ikinä hyväksyttävää ja tilanteisiin tulee suhtautua aina vakavasti. Jokaisella on oikeus seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen ja koskemattomuuteen.

Mitä häirinnällä tarkoitetaan:

- Sukupuoleen perustuvaa häirintä:
 - halventava sukupuoleen liittyvä puhe
 - toisen alentaminen sukupuolen perusteella
 - sukupuoleen perustuva kiusaaminen.
- Seksuaalinen häirintä:
 - sukupuolisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
 - seksuaalisesti värittyneet puheet ja vitsit
 - vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat kommentit tai kysymykset
 - seksuaalisesti värittyneet viestit ja puhelinsoitot
 - sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset.

Yllä mainitut häirinnän muodot voivat täyttää rikoksen tunnusmerkit, jos häirintä kohdistuu alle 16-vuotiaaseen tai jos seksuaaliseen häirintään on syyllistynyt ohjaaja tai siihen rinnastettava henkilö, jolloin suojaikäraja on valtasuhteen takia 18 vuotta.

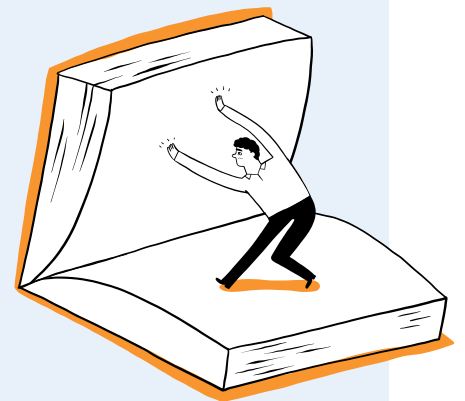
Seksuaalinen hyväksikäyttö:

- joku lähettää uhrille alastonkuvan tai -videon
- joku pyytää uhria lähettämään alastonkuvan tai -videon
- joku levittää luvatta alastonkuvia tai -videoita uhrista
- seksuaalisella materiaalilla kiristäminen
- ahdistavat tapaamisehdotukset alaikäiselle
- aikuinen ehdottaa seksiä alaikäiselle
- seksin ostoehdotukset
- asiaton seksuaalinen kommentointi
- houkuttelu seksuaalisiin tekoihin luottamuksen luomisen avulla
- seksuaalisiin tekoihin painostaminen tai pakottaminen
- intiimien alueiden koskettaminen
- raiskaus tai sen yritys (raiskauksen tunnusmerkistön voi täyttää mihin tahansa ruumiin aukkoon työntyminen käyttämällä esimerkiksi sukupuolielintä, sormea tai esinettä).

Nuorta suojaavat tekijät:

- hyväksytyksi tulemisen kokemus
- hyvä itseluottamus
- hyvät kaverisuhteet ja sosiaaliset taidot
- luottamus omaan kykyyn selviytyä
- kokemukset hankalista tilanteista selviämisestä
- itsenäisyys
- oivaltavuus
- ongelmanratkaisukyky
- luottamus toisiin
- kyky pyytää ja vastaanottaa apua.

Miten ennaltaehkäistä häirintää:

- Käy läpi ryhmän pelisäännöt.
- Vahvista avointa ja kunnioittavaa ilmapiiriä, jossa myös vaikeista asioista voidaan puhua.
- Anna tietoa seksuaalisesta häirinnästä ja sen seurauksista. Korosta esimerkiksi flirttailun ja seksuaalisen häirinnän eroa.
- Pohtikaa, miten häirintään voi puuttua.
- Suosi avointa tiedottamista turvallisuutta koskevista asioista.
- Kannusta nuoria kertomaan, mikäli he kokevat seksuaalista häirintää.
- Luo häirinnän vastaista ilmapiiriä.
- Lisää lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua toiminnan suunnitteluun, jotta he saavat äänensä kuuluviin.
- Kerää palautetta nuorilta ja heidän vanhemmiltaan.

Miten toimia, jos kuulet nuoren joutuneen häirinnän tai seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi?

Lapseen kohdistuva seksuaalirikos voi tapahtua fyysisenä tekona, fyysiseen tekkoon houkutteluna tai sen yrityksenä joko reaali maailmassa tai verkkoympäristössä.

Jos aikuinen tai yli 15-vuotias on ollut yhdynnässä tai tehnyt muita seksuaalisia tekoja suojaikärajan alla olevan lapsen tai nuoren kanssa, on asiasta tehtävä rikosilmoitus ja lastensuojeluilmoitus.

Harrasteohjaaja on auktoriteettiasemassa harrastuksen piirissä, jolloin suojaikäraja on 18 vuotta.

Jos häirintä tai hyväksikäyttö täyttää seksuaalirikoksen tunnusmerkit, ota yhteyttä poliisiin ja lastensuojeluun viipymättä. Asian tutkiminen jätetään tällöin aina poliisille. Älä kerää itse todisteita kertomuksen puolesta tai sitä vastaan, ettet haittaa poliisin myöhempää työtä.

Rikosilmoituksen tekeminen

- ★ Uhrin kertomus itseensä kohdistuneesta seksuaalirikoksesta on aina riittävä syy rikosilmoituksen tekemiseen.
- ★ Jos olet epävarma, onko kyseessä seksuaalirikos, ota yhteyttä johonkin alla mainittuun toimijaan. Uhrin tai epäilyn nimeä ei tarvitse kertoa tässä vaiheessa. Konsultoi matalalla kynnyksellä!
 - Alueesi poliisi
 - Helsingin poliisin seksuaalirikosjaos:
seksuaalirikokset.helsinki@poliisi.fi
 - Rikosuhripäivystys: www.riku.fi/fi/yhteystiedot
 - Et ole yksin -palvelu: www.etoileyksin.fi

Keskeneräisestä tutkimuksesta ei kerrota eteenpäin. Epäasialliseen käytökseen puututaan, mutta ei leimata rikoksesta. Jos syyte nostetaan, rikostutkinnasta voi kertoa.

Jos todistat seksuaalista häirintää tai kuulet seksuaalisesta häirinnästä, joka ei täytä rikoksen tunnusmerkkejä:

- ★ Puutu välittömästi asiaan kertomalla, ettei minkäänlaista häirintää suvaita.
- ★ Kuuntele ja selvitä, miten nuori itse kokee asian ja anna hänen kertoa asiasta rauhassa. Älä vähättele tai vitsaile.
- ★ Puhu kaikille mukana olleille erikseen ja pyri selvittämään tarkasti, mitä on tapahtunut.
- ★ Kirjaa ylös mahdollisimman tarkasti, mitä on tapahtunut ja mistä on keskusteltu.
 - Kirjoita keskustelu ylös mahdollisimman sanatarkasti, sillä kirjaus voidaan liittää rikosilmoitukseen. **Jos kysyt tarkentavia kysymyksiä, niiden tulee olla avoimia eivätkä ne saa sisältää olettamuksia tai johdatella vastaajaa.**
- ★ Keskustele asiasta ja mahdollisista seuraamuksista muiden nuorisotoiminnasta vastaavien henkilöiden kanssa.
- ★ Keskustele tarvittaessa mukana olleiden lasten tai nuorten vanhempien kanssa.
- ★ Pyri lopettamaan seksuaalinen häirintä ja kiitä henkilöitä, jotka toivat asian esille.
- ★ Tue ja kuuntele seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutunutta ja kysy, mitä voit tehdä, jotta hän tuntisi olonsa paremmaksi.
- ★ Kerro seksuaalisen häirinnän kohteelle, että häirintä ei ole hänen syytään.

- ★ Seuraa tilannetta ja varmista, että häirintä on loppunut.
- ★ Miettikää yhdessä toimintatavat, jos häirintää tapahtuu uudelleen.
- ★ Huolestuttavassa tilanteessa ota yhteyttä päivystävään lastensuojelun työntekijään ja kysy neuvoa.
- ★ Ennaltaehkäise häirinnän uusimista.

Kuinka toimia häirinneen osapuolen kanssa:

- ★ Puutu tilanteeseen välittömästi.
- ★ Keskustele häiritsijän/häiritsijöiden kanssa rauhallisesti, ääntä korottamatta ja jokaisen kanssa erikseen.
 - Mikäli kyseessä on rikosepäily, ei tilanteesta keskustella tarkemmin. On kuitenkin kerrottava, että asia viedään eteenpäin.
- ★ Selitä, miksi käytös oli seksuaalista häirintää ja miksi häirintä on vahingollista.
- ★ Muistuta, että häirintä ei ole missään tilanteessa hyväksyttävää.
- ★ Puhu minämuodossa: ”Minun mielestäni se, mitä sanoit, ei ollut hauskaa”.
- ★ Keskustele siitä, miksi häiritsijä on häirinnyt.
- ★ Yritä ymmärtää syitä häirinnän taustalla, esimerkiksi ongelmat kotona.
- ★ Huolestuttavassa tilanteessa ota yhteyttä päivystävään lastensuojelun työntekijään ja kysy neuvoa.
- ★ Jos häirintä tai hyväksikäyttö täyttää seksuaalirikoksen tunnusmerkit, ota yhteyttä poliisiin ja lastensuojeluun. Jos olet epävarma, onko kyseessä seksuaalirikos, ota yhteyttä johonkin alla mainittuun toimijaan. Uhrin tai epäillyn nimeä ei tarvitse kertoa tässä vaiheessa.
 - Alueesi poliisi
 - Helsingin poliisin seksuaalirikosjaos: seksuaalirikokset.helsinki@poliisi.fi
 - Rikosuhripäivystys: www.riku.fi/fi/yhteystiedot
 - Et ole yksin -palvelu: www.etoileyksin.fi

Jos nuori ihastuu tai rakastuu ohjaajaan/kouluttajaan

Idolirakastuminen kohdistuu usein aikuiseen. Tällöin

- ★ aikuisen tulee tietää vastuunsa ja asettaa ystävällisesti rajat nuoren käyttäytymiselle
- ★ nuorelle voi todeta, että ihastuminen on normaalia, mutta sinun kouluttajanasi/ohjaajanasi meillä voi olla vain ohjaussuhde.

Aikuisen ja nuoren välinen seurustelusuhde

Jos aikuinen on alle 16-vuotiaan kanssa seksisuhteessa, on kyseessä rikos ja vastuu on aina aikuisella, vaikka aloitteellinen osapuoli olisi ollut nuori.

Aikuisen kouluttajan/ohjaajan ja alle 18-vuotiaan palokuntanuoren välinen seksisuhte on rikos. 18 vuoden suojaikärajan tarkoitus on suojata lasta tai nuorta luottamussuhteessa tai auktoriteettiasemassa tapahtuvilta tehoilta.

Poikkeuksena on ikätasoltaan toisiaan lähellä olevat henkilöt. Yhteisissä säännöissä on tärkeää tehdä selväksi, hyväksyykö palokunta toiminnassaan yhdistetyt seurustelu- ja koulutussuhteet silloinkaan, kun nuorempi osapuoli on yli 18-vuotias. Palokunta ei voi estää täysi-ikäisten seurustelusuhdeita, mutta se voi estää kouluttajana toimimisen, mikäli seurustelusuhde heikentää kouluttajan uskottavuutta.

Hyödyllisiä linkkejä:

- Turvataitoja nuorille: Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90817/Opas_21%20_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Nuorten välisen seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisy: <https://www.etoyleksin.fi/wp-content/uploads/2019/05/ohje-valmentajalle-seksuaalisen-hairinnan-ennaltaehkaisyyn.pdf>
- MLL:n video nuorille seksuaalisesta häirinnästä: <https://www.youtube.com/watch?v=4r3i4qzNY2U>
- Rikosuhripäivystys: <https://www.riku.fi/>
- RIKU-chatissa voi kysyä anonyymisti ohjeistusta rikosuhriasioista: <https://www.riku.fi/palvelut/rikuchat-palvelu-verkossa/>
- Ylen video seksuaalisesta häirinnästä nuorille: (155) TÖRKEÄT VIESTIT – Näin TORJUT AHDISTELIJAN – YouTube

6. Surun kohtaaminen

Surua koetaan esimerkiksi menetyksen tai pettymyksen yhteydessä, ja surun voimakkuus vaihtelee yleensä sen mukaan, kuinka tärkeänä olemme kokeneet menetyksen aiheuttaneen asian. Läheisen kuoleman lisäksi esimerkiksi vanhempien avioero voi aiheuttaa suurta surua. Surun kokeminen on yksilöllistä, mutta kaikkien on surusta selvitäkseen tehtävä surutyötä. Surutyössä voi auttaa se, että ympärillä on välittäviä ihmisiä.

Palokuntanuoren kuolema

Palokuntanuoren kuolema vaikuttaa palokuntakavereihin. Mikäli tällainen yhteydenotto tulee, on suositeltavaa, että asian hoitaa aikuinen, joka tuntee tilanteen parhaiten tai johon ensin otettiin yhteyttä.

Yhteydenotto kuolleen palokuntanuoren perheeseen:

- ★ Yhteydenottajaan luodaan keskustelukontakti.
- ★ Mikäli perhe ei ota yhteyttä, palokunnasta otetaan yhteyttä perheeseen.
- ★ Nuoren läheisiä lohdutetaan ja arvioidaan avuntarve. Ohjataan tarvittaessa avun pariin.
- ★ Kutsutaan viikkoharjoituksiin kriisityöntekijä, joka käsittelee ryhmän kanssa tapahtunutta.
- ★ Etsitään tarvittaessa kriisiapua myös ohjaajille ja kouluttajille.

Palokuntanuoren lähiomaisen kuolema:

- ★ Mikäli suruviesti tulee esimerkiksi harjoituksiin tai leirille, on tärkeää, ettei nuorta jätetä yksin.
- ★ Lasta tai nuorta ei päästetä yksin kotiin vaan varmistetaan, että hänellä on tukena turvallinen aikuinen ja kotona on joku ottamassa hänet vastaan.
- ★ Tee yhteistyötä kodin kanssa asiasta kertomisessa.
- ★ Mikäli lapsen tai nuoren huoltaja antaa luvan, keskustele kohdatusta surusta ja mahdollisista surureaktioista ryhmän kanssa. Anna tilaa kaikkien tunteille.
- ★ Lapselle tai nuorelle voi kertoa, että tiedät, mitä perheessä on tapahtunut, ja että olet hänen tukena. Kerro, että lapsi tai nuori voi milloin vain jutella asiasta kanssasi, jos haluaa.
- ★ Kysy surun kohdanneelta lapselta tai nuorelta, mitä hän toivoo palokuntakavereiltaan, kun palaa takaisin harrastuksen pariin.

Tavallisimmat välittömät reaktiot heti traumaattisen kokemuksen jälkeen:

- ★ sokki ja epäusko (lapsi tai nuori voi kieltää tapahtuneen ja väittää viestintuojaa valehtelijaksi)
- ★ kauhistus ja vastustus
- ★ välinpitämättömyys ja lamaantuneisuus
- ★ tavallisten toimien jatkaminen (turvan hakeminen tavallisista, tutuista asioista).

Mahdollisia surun jälkireaktioita:

- ★ pelko, viha, aggressiivisuus
- ★ murhe, kaipaus, ahdistus, haavoittuneisuus
- ★ syyllisyys ja häpeä
- ★ keskittymisvaikeudet, käytöshäiriöt, kouluvaikeudet
- ★ univaikeudet, fyysiset vaivat
- ★ taantuva käyttäytyminen
- ★ muutokset persoonallisuudessa
- ★ kuvitelmat, voimakkaat muistikuvat

- ★ henkinen kypsyminen
- ★ muiden ihmisten välttäminen.

Miten kohtaat ja tuet surevaa:

- ★ Ole läsnä.
- ★ Ilmaise myötätuntosi, mutta älä ole säälivä.
- ★ Kunnioita toisen surua.
- ★ Hyväksy, että surua ei voi hoputtaa pois.
- ★ Hyväksy, että surevalla on oikeus surra omalla tavallaan.
- ★ Osoita, että kaikki tunteet ovat hyväksytyjä ja niistä saa puhua.
- ★ Älä uppoa toisen suruun tai omiin murheisiin niin, että surija joutuu lohduttamaan sinua.
- ★ Malta kuunnella ja siedä hiljaisuutta
- ★ Toimi surevan ehdoilla.
- ★ Pidä sinulle kerrotut asiat luottamuksellisina.
- ★ Vältä selityksiä ja neuvontaa.
- ★ Älä arvota tai vertaile menetyksiä.
- ★ Anna myös konkreettista apua, mikäli surija sitä kaipaa.
- ★ Anna tilaa.
- ★ Tarjoa tietoa tukimuodoista ja -tahoista.
- ★ Kannusta vertaistukeen.
- ★ Rohkaise avun vastaanottamiseen.
- ★ Vahvista surevan uskoa tämän omiin voimavaroihin.
- ★ Anna surevalle mahdollisuus levätä surusta ja osallista mielekkääseen tekemiseen.

7. Muita käytöksen ja oppimisen haasteita

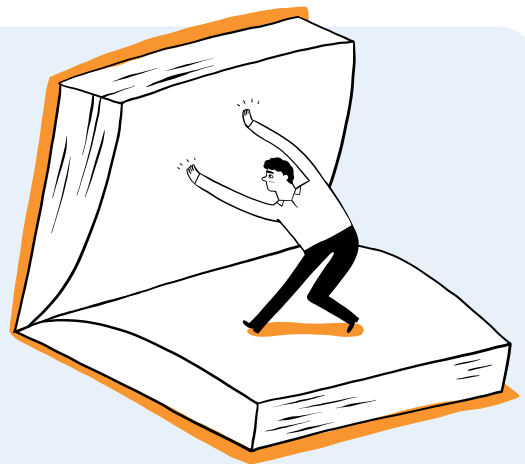
Mielen oireilu

Mielenterveyshäiriöt ovat yleisiä ja monet niistä ilmaantuvat ensimmäistä kertaa juuri nuoruudessa. Jopa 20–25 prosenttia nuorista kärsii jostain mielenterveyden häiriöstä, ja ne ovatkin koululaisten sekä nuorten aikuisten tavallisimpia terveysongelmia. Nuori voi myös kärsiä useammasta erilaisesta mielenterveyshäiriöstä yhtä aikaa.

Mielialan vaihtelut ja erilaiset tunteet ovat täysin normaaleja, jos ne ovat lyhytkestoisia eivätkä tunnetilat vaihtelee ääripäästä toiseen.

Eri mielenterveyshäiriöitä:

- ahdistuneisuushäiriöt
- masennus
- käytöshäiriöt
- syömishäiriö
- päihteiden ongelmakäyttö
- itsetuhoisuus.

Mielenterveyttä suojaavia tekijöitä:

- hyvät ihmissuhteet
- ystävät
- turvalliset ja luotettavat aikuiset
- joukkoon kuulumisen tunne
- hyväksytyksi tuleminen
- mielenterveyttä vahvistavat taidot
- arjen taidot
- ongelmanratkaisutaidot
- ihmissuhdetaidot
- tunnetaidot.

Mielenterveyshäiriöiden ehkäiseminen:

- avoimen ja luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen luominen
- kiireettömän ja avoimen ilmapiirin luominen
- suora puhe.

Mielenterveyshäiriöiden tunnistaminen:

- ★ voimakkaat, pitkäkestoiset mielialan vaihtelut, jotka vaikuttavat selkeästi nuoren toimintakykyyn tai pysäyttävät nuoren kehityksen
- ★ suuret muutokset nuoren käytöksessä
- ★ mielenkiinnon menettäminen aiemmin tärkeitä asioita kohtaan
- ★ oireilu, joka aiheuttaa nuorelle haittaa tärkeillä elämänalueilla, kuten koulussa tai kaverisuhteissa
- ★ helpommin tunnistettavissa olevat ulkoiset oireet, kuten päihteiden käyttö tai epäsuotuisa käyttäytyminen
- ★ hankalammin tunnistettavat sisäiset tekijät, kuten ahdistus, stressi ja huolet, joista nuori kertoo harvemmin
- ★ käytöksen muuttuminen poikkeuksellisen epäsosiaalisiksi
- ★ näpistely tai väkivaltainen käytös

- ★ tavallisesta poikkeava impulsiivisuus, levottomuus ja keskittymiskyvyn vaikeudet
- ★ syömiskäyttäytymisen muutos, itseinho ja kehonkuvan vääristyminen
- ★ itsetuhoinen käytös, kuten itsemurhapuheet tai -yritykset, viiltely, tarpeettomat riskinotot.

Merkit mielenterveyshäiriöistä on otettava puheeksi nuoren kanssa ja niihin tulee suhtautua aina vakavasti.

Miten toimia, jos epäilee lapsen tai nuoren kärsivän mielenterveyshäiriöstä:

- ★ Selvitä etukäteen tahot ja yhteystiedot, joista saat tarvittaessa apua, tukea ja neuvoja.
- ★ Varaa keskusteluun riittävästi aikaa ja valitse turvallinen ympäristö.
- ★ Kerro huolestasi suoraan ja selkeästi.
- ★ Yritä luoda avoin ja rehellinen ilmapiiri, jossa nuori voi puhua kaikesta.
- ★ Kohtele nuorta arvostavasti ja anna hänelle aikaa kertoa rauhassa kaikesta haluamastaan.
- ★ Kuunteleminen on tärkeämpää kuin puhuminen tai neuvominen.
- ★ Kun nuori on kertonut kaiken haluamansa, voit kertoa hänelle auttavista palveluista.
- ★ Älä vähättele, tuomitse tai diagnosoi. Keskity ymmärtämiseen ja avun piiriin ohjaukseen.
- ★ Keskustele myös huoltajien kanssa.

Hyödyllisiä linkkejä:

- Mielenterveyden käsi: <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/materiaalit/mielenterveyden-kasi-juliste/>

Auttavia palveluita Suomessa:

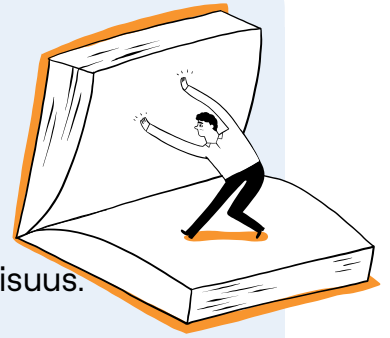
- HelsinkiMissio: <https://www.helsinkimissio.fi/tarvitsetko-apua/nuorille/keskustelu-ja-kriisiapu/>
- Mielenterveystalo.fi: https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/hae_neuvoja_ja_apuja/mista_apua/Pages/default.aspx
- Mieli ry: <https://mieli.fi/tukea-ja-apua/>
- Nuoren mielen ensiapu -koulutus: <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/koulutukset/mielenterveyden-ensiapu-koulutukset/nuoren-mielen-ensiapu-koulutus/>
- Nuortenlinkki.fi: <https://nuortenlinkki.fi/>
- Nuortennetti: <https://www.nuortennetti.fi/>
- Rikosuhripäivystys: <https://www.riku.fi/rikoksen-uhrina/lapsi-ja-nuori-rikoksen-uhrina/>
- Sekasin-chat: <https://sekasin247.fi/>

ADHD/ADD

ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) on neuropsykiatrinen aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriö. Sen keskeisiä oireita ovat tarkkaamattomuus, ylivilkkaus ja impulsiivisuus. ADHD ei ole sairaus vaan synnynnäinen ominaisuus. Esiintyvyys lapsilla ja nuorilla on noin 4–7 prosenttia ja aikuisilla 2–4 prosenttia väestöstä.

ADHD:llä on kolme ilmenemismuotoa:

- Yhdistetty muoto
 - Tässä muodossa esiintyy kaikkia kolmea aiemmin mainittua keskeistä piirrettä.
- Yliaktiivis-impulsiivinen muoto
 - Tässä muodossa korostuvat yliaktiivisuus ja impulsiivisuus.
- Tarkkaamaton muoto
 - Tarkkaamatonta muotoa kutsutaan myös lyhenteellä ADD (Attention Deficit Disorder). Tässä muodossa korostuvat tarkkaavaisuuden ja toiminnanohjauksen vaikeudet.

ADHD-oireiset ihmiset ovat usein kekseliäitä, energisiä, luovia, joustavia, rohkeita, heittäytyviä ja sinnikkäitä.

ADHD/ADD-nuoren kanssa toimimisessa auttavat

- selkeä toimintaympäristö ja rutiinit
- kertominen etukäteen, mitä tulee tapahtumaan ja miten toivot nuoren käyttäytyvän tai toimivan
- mielenkiintoiset ja tarpeeksi konkreettiset tehtävät
- selkeät, lyhyet ja yksi kerrallaan annetut ohjeet
- vaihtelevat työskentelytavat
- välitön, suora ja usein toistuva palaute
- mahdollisuudet onnistumisiin
- välitön palaute onnistumisista.

Erilaiset oppimisen haasteet

Oppimisen haasteet voivat näyttäytyä muun muassa ali- tai ylisuoriutumisena, hermostuneisuutena, poissaoloina, epäluuloisuutena, ohjeiden ymmärtämisen vaikeutena, stressinä tai uupumuksena, kiinnostuksen puutteena, motorisena levottomuutena tai ulkopuolisuutena. Toisaalta erilainen oppija on usein nopea, sinnikäs, luova, periksiantamaton, hyvä ongelmanratkaisija ja tekemällä oppija, ja näitä vahvuuksia onkin hyvä hyödyntää.

Erilaisia oppimisen haasteita:

- tarkkaavaisuuden vaikeudet
- hahmottamisen vaikeudet
- matematiikan vaikeudet
- motoriset erityisvaikeudet
- kielelliset erityisvaikeudet
- lukivaikeudet.

Erilaista oppijaa voi tukea

- pitämällä positiivisen tulokulman ohjauksessa: jokainen haluaa tehdä parhaansa
- vähentämällä ärsykeitä
- järjestelmällisyydellä
- antamalla selkeitä ohjeita
- pitämällä opetustuokiot lyhyinä ja opetuksen selkeänä
- minimoimalla odotusajat
- tekemällä oppimisesta mahdollisimman toiminnallista
- käyttämällä käytännön esimerkkejä
- tarjoamalla erilaisia tapoja opiskella asiaa.

8. Päihteiden käyttö

Nuorten päihteiden käyttö ja päihdeongelmat ovat suorassa kytköksessä mielenterveyteen. Mitä aikaisemmin nuori aloittaa päihteiden käyttämisen ja mitä runsaampaa käyttö on, sitä todennäköisemmin nuori oireilee psyykkisesti ja kärsii mielenterveyden häiriöistä.

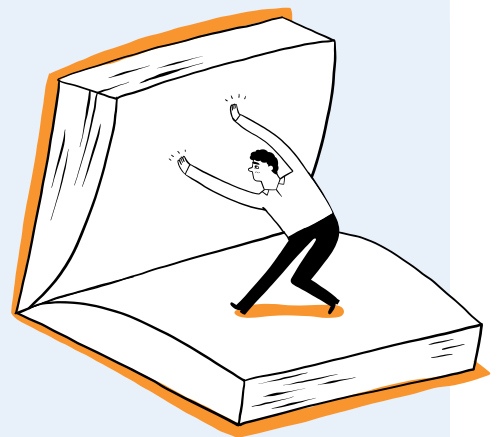
Kuitenkin päihdekokeilut ovat tavallisia nuorten keskuudessa. Suomalaisnuorten yleisimmin käyttämä päihde tupakan rinnalla on alkoholi. Päihdehäiriö kehittyy yleensä noin 14–15-vuotiaana.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan noin viisi prosenttia nuorista kärsii diagnoositasoisesta päihdehäiriöstä. Yleisimmin päihdehäiriö liittyy alkoholin käyttöön. Muita eriasteisia päihdeongelmia on huomattavasti useammalla.

Päihdehäiriön määritelmä täyttyy, kun päihteet alkavat hallita elämää.

Päihdehäiriön oireita:

- pakottava halu käyttää päihteitä
- päihteiden käytön kontrollointi on heikentynyt
- päihteistä on tullut keskeinen sisältö päivittäiseen elämään
- päihteiden määrä kasvaa jatkuvasti
- päihteistä aiheutuu vieroitusoireita
- velvoitteista suoriutuminen hankaloituu

- päihteitä käytetään toistuvasti tilanteissa, joista aiheutuu fyysistä vaaraa
- lain rikkominen lisääntyy ja on toistuvaa
- päihteiden käytön haitat tunnistetaan, mutta käyttö jatkuu siitä huolimatta.

Miten toimia, jos huomaat nuoren käyttävän mitä tahansa päihteitä:

- ★ Jos nuori käyttää paloasemalla päihteitä, puutu välittömästi. Kerro, että päihteiden käyttö on kiellettyä.
- ★ Ota yhteyttä nuoren vanhempiin ja kerro tapahtuneesta. Avoin vuorovaikutus kodin ja palokunnan välillä on avainasemassa konfliktien selvittämisessä.
- ★ Tarkkaile tilannetta myös jatkossa. Huomioi, jatkuuko nuoren päihteiden käyttö ja puutu tilanteen mukaan.
- ★ Mitä pidemmälle päihteiden käyttö jatkuu, sitä voimakkaammin siihen tulisi puuttua. Älä odota, että nuori joutuu pahempiin vaikeuksiin.
- ★ Konsultoi tarvittaessa kunnan sosiaalityöntekijää nuoren henkilöllisyyttä paljastamatta.
- ★ Laadi tarvittaessa lastensuojeluilmoitus.

Näin otat päihteiden käytön puheeksi nuoren kanssa:

- ★ Etsi tila, jossa saat olla nuoren kanssa rauhassa. Varaa aikaa keskustelulle.
- ★ Pysy itse rauhallisena ja asiallisena.
- ★ Aloita keskustelu kertomalla, missä asioissa nuori toimii hyvin ja joihin olet tyytyväinen.
- ★ Kerro, että olet huolissasi päihteiden käytöstä. Näytä nuorelle, että välität.
- ★ Kerro nuorelle faktat, mitä olet nähnyt, kuullut tai haistanut. Älä moralisoi.
- ★ Käytä avoimia kysymyksiä, kuten mitä, missä ja milloin. Vältä käyttämästä kyllä/ei kysymyksiä.
- ★ Kuuntele ja ole läsnä. Anna nuoren kertoa oma kantansa.
- ★ Varaudu vahvoihin tunteereaktioihin.
- ★ Ota esille nuoren tavoitteet elämässä ja keskustele päihteiden vaikutuksesta näihin suunnitelmiin.
- ★ Kannusta ja kerro, että uskot nuoren mahdollisuuksiin.

- ★ Osoita, että olet valmis tukemaan nuorta.
- ★ Jos erehdyt, myönnä se ja pyydä anteeksi.
- ★ Jos nuori tarvitsee ammattiapua, ohjaa hänet oikeaan suuntaan. Kerro, mihin voi ottaa yhteyttä ja auta hänet palveluiden piiriin, yhteydenotto ja asiasta huolehtiminen eivät saa jäädä vain nuoren harteille. Informoi tapauskohtaisesti myös huoltajia.

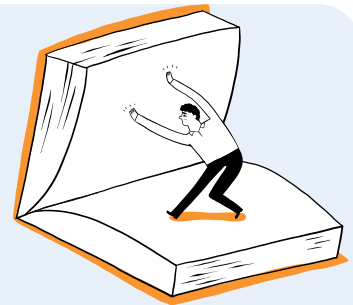

9. Jos nuori tekee rikoksen palokuntatoiminnassa

Mitä lainvastainen toiminta voi olla:

- jatkuvaa henkistä tai fyysistä kiusaamista
- näpistelyä
- tiloihin murtautumista
- yksilöön kohdistuvaa henkistä tai fyysistä väkivaltaa, kuten pahoinpitelyä, uhkaamista tai ilkivaltaa
- seksuaalista häirintää tai hyväksikäyttöä.

Miten toimia, jos huomaat lainvastaista toimintaa:

- ★ Puutu tilanteeseen laissa säädetyin keinoin ja itseäsi vahingoittamatta.
- ★ Ilmoita nuoriso-osaston muille aikuisille, huoltajille ja viranomaisille rikkomuksesta. Mahdollista erottamista harkittaessa tulee toimia yhdistyksen sääntöjen mukaan.
- ★ Poliisia voi konsultoida nuoren nimeä mainitsematta, jos et ole varma, miten toimia.
- ★ Huolehdi jälkihoidosta esimerkiksi ohjaamalla uhri rikosuhripäivystykseen tai muun avun piiriin.

Miten toimia, jos epäilet nuoren joutuneen rikoksen uhriksi:

- ★ Ota huoli puheeksi.
- ★ Selvitä nuoren tilanne.
- ★ Varmista nuoren turvallisuus.
- ★ Keskustele tilanteesta muiden nuoriso-osaston aikuisten kanssa.
- ★ Ota tilanteen mukaan yhteys huoltajiin.
 - Jos nuoren huoltajat ovat mahdollisen rikoksen tekijöitä, heihin ei oteta yhteyttä.
- ★ Kerro mahdollisista velvollisuuksistasi.
- ★ Tee ilmoitus lastensuojeluun ja poliisille.
- ★ Ohjaa avun piiriin ja varmista jatkoavun saaminen
- ★ Huolehdi omasta jaksamisestasi.
 - Voit olla yhteydessä esimerkiksi rikosuhripäivystykseen, joka tarjoaa tukea rikosasian todistajille.

10. Lastensuojeluilmoitus

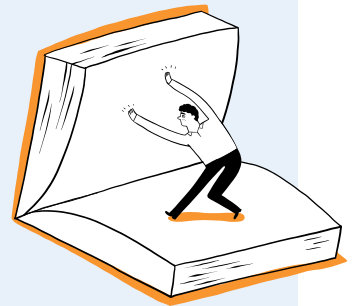

Lastensuojeluilmoituksen tekeminen

Lastensuojeluilmoitus tehdään, kun huoli lapsen hyvinvoinnista herää ja tulee syy selvittää lastensuojelullinen tarve.

Syitä voivat olla esimerkiksi

- lapsen tarpeiden laiminlyönti
- heitteillejätö
- pahoinpitely, seksuaalinen hyväksikäyttö tai näiden uhka
- puutteet hoidossa ja huolenpidossa
- lapsen huoltajan mielenterveys- tai päihdeongelmat
- lapsen päihteiden käyttö tai mielenterveyden ongelmat
- lapsen suhteeton vastuu perheen arjesta
- perheen heikko taloudellinen tilanne, jos se vaikuttaa lapsen hyvinvointiin.

Jos et ole täysin varma lastensuojeluilmoituksen tekemisestä, voit ottaa yhteyttä sosiaalityöntekijään ja kysyä neuvoa. Älä paljasta tässä vaiheessa lapsen henkilöllisyyttä.

Jokaisen nuorten kanssa toimivan olisi hyvä selvittää etukäteen, miten omassa kunnassa laaditaan lastensuojeluilmoitus. Kuntien välillä on eroja esimerkiksi siinä, jätetäänkö ilmoitus kirjallisesti, puhelimitse vai pelkästään virka-aikana.

Kuka voi tehdä lastensuojeluilmoituksen ja kenellä on velvollisuus ilmoituksen tekemiseen?

Kuka tahansa voi tehdä lastensuojeluilmoituksen. Ilmoituksen tekijöitä voivat olla esimerkiksi

- ★ lapsi itse
- ★ lapsen huoltaja
- ★ lapsen läheinen
- ★ naapuri
- ★ muu henkilö, joka on huolissaan lapsen hyvinvoinnista.

Nämä henkilöt eivät kuitenkaan ole velvoitettuja tekemään lastensuojeluilmoitusta.

Palokuntanuorisotoimintaa tekevien aikuisten tulee huomioida aina lapsen etu, ja siksi lastensuojeluilmoitus tulee laatia tilanteen niin vaatiessa.

Jos joudut tekemään palokuntanuorisotoiminnassa lastensuojeluilmoituksen, palokunnan olisi hyvä tiedottaa asiasta myös oman alueen pelastusviranomaiselle. Selvittääkää palokunnassanne, kuka on oman alueenne vastuhenkilö, johon voitte tarvittaessa ottaa yhteyttä.

Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä välittömästi ja itse. Sitä ei tule antaa muiden henkilöiden tehtäväksi, sillä se voi hidastaa ilmoituksen tekoa. Tukea voi tarvittaessa pyytää toiselta kouluttajalta tai osastonjohtajalta, ja ohjeita sekä neuvoja saa myös kuntien sosiaalityöntekijöiltä. Vaitiolovelvollisuus ei estä lastensuojeluilmoituksen tekemistä. On hyvä pitää mielessä, että lastensuojeluilmoitus ei ole rangaistus, vaan se tehdään aina lapsen ja/tai perheen parhaaksi.

Lastensuojeluilmoituksen tekemisestä voi puhua avoimesti. Toiminta kannattaa perustella sekä tuoda esiin näkökulma heränneestä huolesta ja riittävän tuen saannin tarpeesta.

Joskus puhutaan myös huoli-ilmoituksesta. Huoli-ilmoitus koskee kuitenkin pääasiallisesti aikuisia ja ikäihmisiä. Mikäli huoli lapsen tai nuoren hyvinvoinnista herää, lastensuojeluilmoitus on oikea reitti puuttua asiaan.

11. Lähteet

- Aaltonen, Jussi 2012. Turvataitoja nuorille – Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90817/Opas_21%20_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Boumnich, Laura 2017. Tunnista nuoren mielenterveyshäiriö ja auta: opas nuorten kanssa työskenteleville https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/128567/Boumnich_Laura.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- de Boer, Elisa & Hiltunen Salla 2019. My Space, Not Yours! – menetelmäopas seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ilmiöiden käsittelemiseen nuorten kanssa https://ensijaturvakotienliitto.fi/violary/wp-content/uploads/sites/31/2020/03/MSNY-opaskirja_.pdf.
- Et ole yksin. Lasten ja nuorten väliseen kiusaamiseen puuttuminen urheiluharrastuksessa <https://www.etoileysin.fi/wp-content/uploads/2019/05/ohje-valmentajalle-kiusaamiseen-puuttumiseen.pdf>.
- Et ole yksin. Lasten ja nuorten väliseen kiusaamiseen puuttuminen urheiluharrastuksessa <https://www.etoileysin.fi/wp-content/uploads/2019/05/ohje-valmentajalle-kiusaamiseen-puuttumiseen.pdf>.
- Et ole yksin. Miten tunnistan alaikäiseen kohdistuneen seksuaalirikosepäilyn? <https://www.etoileysin.fi/wp-content/uploads/2019/05/miten-tunnistan-alaikaiseen-kohdistuneen-seksuaalirikosepailyn.pdf>.
- Hämeen Partiopiiri ry 2020. Kriisisuunnitelma <https://hp.partio.fi/wp-content/uploads/sites/4/2020/05/HP-kriisiohje-2020-netti.pdf>.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL) 2021. Kiusaaminen <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/kiusaaminen/>. Viitattu 17.8.2022.
- Marttunen, Mauri & Huurre, Taina & Strandholm, Thea & Viialainen, Riitta 2013. Nuorten mielenterveyshäiriöt: Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110484/THL_OPA025_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Mielenterveystalo.fi. Nuoret <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/nuoret>.
- Nuoret lesket ry 2012. Surevan kohtaaminen ja tukeminen <https://www.nuoretlesket.fi/wp-content/uploads/2010/06/SUREVAN-KOHTAAMINEN-JA-TUKEMINEN1.pdf>.

- Nuortennetti 2021. Apua seksuaaliseen häirintään ja väkivaltaan <https://www.nuortennetti.fi/apua-ja-tukea/apua-seksuaaliseen-hairintaan-ja-vakivaltaan/>. Viitattu 5.9.2022.
- Poliisi. Seksuaalirikokset <https://poliisi.fi/seksuaalirikokset>. Viitattu 4.9.2022.
- Rikosuhripäivystys. Kiusaaminen <https://www.riku.fi/rikoksen-uhrina/lapsi-ja-nuori-rikoksen-uhrina/kiusaaminen/>. Viitattu 17.8.2022.
- Rikosuhripäivystys. Materiaalipaketit nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille <https://www.riku.fi/oppaat-ja-ohjeet/materiaalia-puheeksiottoon-nuorten-kanssa/>. Viitattu 2.9.2022.
- SAK. Kiusaaminen, häirintä ja syrjintä <https://www.sak.fi/tyoelama/hyvinvoiva-tyontekija/kiusaaminen-hairinta-ja-syrjinta>. Viitattu 19.8.2022.
- Suomen Partiolaiset. Kiusaamiseen puuttuminen <https://www.partio.fi/lippukunnille/lippukunnan-johtaminen/toiminnan-turvallisuus/mukavasti-yhdessa/kiusaamiseen-puuttuminen/>. Viitattu 18.8.2022.
- Surevan kohtaaminen. <https://www.surevankohtaaminen.fi/>. Viitattu 5.9.2022.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) 2016. Luo luottamusta suojele lasta: Opas yhteistyöstä lapsia ja perheitä työssään kohtaaville https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136183/Luo%20luottamusta%20suojele%20lasta_2019_1010%20s%20prf.pdf?sequence=7&isAllowed=y.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) 2022. Nuorten mielenterveyshäiriöt <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/nuorten-mielenterveyshairiot>. Viitattu 12.9.2022.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) 2022. Nuorten päihteiden käyttö ja päihdehäiriöt <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/nuorten-mielenterveyshairiot/nuorten-paihteiden-kaytto-ja-kaytoshairiot>. Viitattu 19.9.2022.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) 2022. Ohjeita työntekijälle seksuaaliväkivallan uhrin kohtaamiseen <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/ohjeita-tyontekijalle-seksuaalivakivallan-uhrin-kohtaamiseen>. Viitattu 10.9.2022.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) 2023. Lastensuojeluilmoitus <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>. Viitattu 25.8.2022.
- Terveystalo 2021. ADHD eli aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö <https://www.terveystalo.com/fi/tietopaketit/adhd/>. Viitattu 12.9.2022.

- Tukikeskus Valopilkku. Miksi lapsi kiusaa? <https://bin.yhdistysavain.fi/1562533/gHAKuLn8IgwBcKU4H0XR0VLQLp/MIKSI%20LAPSI%20KIUSAA%20-%20opas.pdf>.
- Vuorinen, Kaisa 2022. Työkaluja nuorten ohjaamiseen ja kouluttamiseen osa 1 <https://www.youtube.com/watch?v=jTUSXwueTDY>. Viitattu 28.8.2022.
- Yle 2018. Adhd-oireiset voivat olla muita luovempia, tehokkaampia ja joustavampia – ”Positiiviset piirteet usein unohdetaan, varsinkin nykypäivän koulumaailmassa” <https://yle.fi/a/3-10437254>. Viitattu 12.9.2022.

Turvallinen nuoriso-osasto -tarkistuslista

Nuoriso-osastollamme on yhdessä sovitut ja läpikäytyt sekä kaikkien ymmärtämät pelisäännöt.

Olemme tutustuneet [Turvallisesti palokunnassa -toimintaohjeisiin](#) ja sitoutuneet noudattamaan niitä.

Kaikki palokuntanuoret tietävät, miten toimia ja kehen ottaa yhteyttä, jos kokee tai näkee epäasiallista käytöstä.

Palokunnassamme on nimetyt turvahenkilöt.

Nuorten kanssa toimivilta on tarkastettu rikostaustat.

Nuoriso-osastollamme on ainakin kaksi täysi-ikäistä ohjaajaa läsnä alaikäisten kanssa toimittaessa.

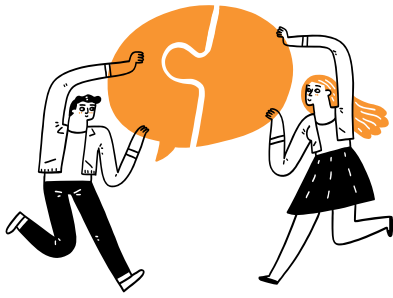

Käytämme Kipinä-työkalua.

Keräämme palautetta nuorilta.

Huoneentaulu

Laatikaa yhteiset, kaikkien ymmärtämät ja yhdessä läpikäytävät säännöt, joita kaikki sitoutuvat noudattamaan.

Käykää läpi Turvallisesti palokunnassa -huoneentaulun yhdeksän kohtaa (liitteenä).

Tehkää kaikille selväksi, miten toimia ja kehen ottaa yhteyttä, jos kokee tai näkee ei-toivottua käytöstä.

Kannustakaa huoltajia vanhempainiltoihin ja rakentakaa kotien kanssa avoin ja hyvä keskusteluyhteys, jolloin myös ongelmista puhuminen sekä kotona että harrastuksessa on helpompaa.

Ota huoli puheeksi huoltajien kanssa matalalla kynnyksellä ja kerro, että palokunta on perheen tukena, jos siitä on apua.

Usein huolen puheeksi otto helpottaa myös perhettä.

Haastavan käytöksen takana on tarve tulla hyväksytyksi ja nähdyksi. Katso lasta ja nuorta hyväksyvästi, älä ongelmien ja riskien näkökulmasta.

Auta lasta ja nuorta saamaan onnistumisen kokemuksia.

Turvallinen palokuntatoiminta

SPEK on koostanut palokunnille materiaalia ja keinoja kaikille turvallisen ja avoimen palokuntatoiminnan järjestämiseksi ja jokaisen palokuntalaisen turvallisuuden takaamiseksi.

- ★ SPEK ohjeistaa kaikkia palokuntia pitämään aiheesta viikkoharjoituksen, jossa käydään yhdessä läpi ohjeet kaikille turvallisen ja mielekkään toiminnan takaamiseksi sekä varmistetaan, että kaikki palokunnan jäsenet tietävät palokunnan vastuuhenkilöt: päällikön, varapäällikön ja osastonjohtajat.
- ★ Palokunnalla tulee olla selkeät säännöt ja valmiit toimintamallit epäasialliseen käytökseen, kuten kiusaamiseen, syrjintään tai häirintään puuttumiseen ja tilanteiden käsittelyyn.
- ★ Kaikkien tulee sitoutua yhteisiin sääntöihin ja epäasiallisen kohtelun ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen.
- ★ Voitte hyödyntää oheista SPEKin tuottamaa Tehdään yhdessä palokunta, jossa kaikkien on hyvä olla -julistetta, jonka kaikki palokuntalaiset allekirjoittavat. Juliste asetetaan näkyville palokunnan seinälle.

Tehdään yhdessä palokunta, jossa **kaikkien on hyvä olla!**

Meillä jokainen voi
olla oma itsensä.

Kuuntelemme toisiamme ja
kiinnitämme huomiota
sanavalintoihimme.

Kannustamme
toisiamme.

Pyrimme olemaan
avoimia uusille
näkökulmille.

Kunnioitamme toisiamme ja
toistemme henkilökohtaisia
rajoja – ei tarkoittaa ei!

Emme hyväksy kiusaamista,
häirintää tai syrjintää
missään muodossa!

Pyrimme välttämään oletuksia
esimerkiksi sukupuolesta,
ulkonäöstä tai taustasta.

Puutumme tilanteeseen, jos
kohtaamme kiusaamista,
häirintää tai syrjintää.

Jos toimimme väärin,
otamme vastuun teoistamme
ja pyydämme anteeksi.

palokuntalaisten allekirjoitukset tähän

Ylpeästi palokuntalainen:

#TurvallisestiPalokunnassa | palokuntaan.fi/turvallisesti-palokunnassa

Palokunta

Palokuntanuorisotoiminnan erityistilanteet -opas

Tämä opas on laadittu palokuntanuorisotoiminnan kouluttajien ja ohjaajien tueksi. Opas antaa käytännön vinkkejä ei-toivottujen tilanteiden ennaltaehkäisyyn ja niiden ratkaisemiseen rakentavasti.

Oppaassa kuvaillaan erilaisia haasteita nuorten elämässä ja annetaan neuvoja, kuinka auttaa nuorta näiden haasteiden kanssa.

Palokunta

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK

Ratamestarinkatu 11, 00520 Helsinki

p. 09 476 112 spekinfo@spek.fi

www.spek.fi | www.palokuntaan.fi